



**Vrijdag 8 december 2023**  
**Aanvang 20.15 uur**

**RALPH VAN RAAT, piano**



Foto: Heather Pinkham

**RALPH VAN RAAT** studeerde piano aan het Conservatorium van Amsterdam bij Ton Hartsuiker en Willem Brons en Muziekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Hij sloot beide studies cum laude af. Hij vervolgde zijn pianostudie bij Claude Helffer in Parijs, Ursula Oppens in Chicago (Northwestern University) en Pierre-Laurent Aimard in Keulen (Hochschule für Musik Köln).

Ralph won prijzen bij diverse concoursen zoals bijvoorbeeld de tweede prijs en de Donemus Prijs van het Prinses Christina Concours, de Stipendiumprijs tijdens de Internationale Ferienkurse für Neue Musik in Darmstadt, de Philip Morris Kunstprijs, de Elisabeth Everts Prijs. Hij speelde vele pianoconcerten wereldwijd met orkesten als Los Angeles Philharmonic, Koninklijk Concertgebouw Orkest en de BBC Symphony Orchestra.

Ralph is sinds zijn veertiende jaar gefascineerd door met name de klassieke muziek van de 20<sup>e</sup> en 21<sup>e</sup> eeuw. Met een repertoire dat reikt van Bach tot hedendaagse componisten stelt hij zich ten doel om zijn publiek kennis te laten maken met de enorme schoonheid van muziek van dit tijdperk door het geven van solorecitals, lecture-recitals, het spelen van pianoconcerten met orkest en speciale projecten. Hij helpt zijn publiek zich te kunnen identificeren met hedendaagse componisten door zijn klassieke aanpak. Hierin zijn naar zijn mening aandacht voor muzikale structuur en toonvorming cruciaal om de muzikale logica en poëzie te kunnen overbrengen.

Ralph van Raat is een veelgevraagd spreker en speler voor radio en televisie, hij doceert hedendaagse pianomuziek aan het Conservatorium van Amsterdam en aan de postgraduate opleiding van de Accademia di Musica di Pinerolo in Turijn. Ralph is in 2003 benoemd tot Steinway Artist.

## PROGRAMMA

### *Natuurklanken in Harmonie*

Claude Debussy 1862-1918	Uit Images oubliées (1894) III. Quelques aspects de <i>Nous n'irons plus au bois parce qu'il fait un temps insupportable</i> Uit Images boek I (1904) I. Reflets dans l'eau
Tristan Murail (1947)	Cailloux dans l'eau (2018)
Olivier Messiaen (1908-1992)	Prélude (1964)
Tristan Murail	Mémorial (2021)
François Couperin (1668-1733)	Le Rossignol en amour (1722)
Tristan Murail	Le Rossignol en amour (2019)
	PAUZE
John Luther Adams (1953)	Cold Mountain - Wereldpremière
Karen Tanaka (1961)	Crystalline II (1996)
Franz Liszt (1811-1886)	Les jeux d'eaux à la Villa d'Este
Tristan Murail	Résurgence (2021)
Charles Koechlin (1867-1950)	Uit Les Heures Persanes op. 65 (1913-1919) V. En vue de la ville VI. À travers les rues

## TOELICHTING BIJ HET PROGRAMMA

Zo'n vijftig jaar geleden stond in Parijs een groep componisten op die vandaag bekend zijn als spectralisten. Aan het IRCAM (L'Institut de recherche et coordination acoustique/musique) richtten zij zich op de klank in plaats van op de melodie en de daaruit voortvloeiende harmonieën en daarop gebaseerde structurerings-principes. De specialisten braken met een eeuwenlange componeertraditie en maakten muziek op basis van een natuurkundig fenomeen: het gegeven dat elke klank bestaat uit een grondtoon - de toon die je op je instrument speelt - en een per instrument verschillende reeks mee-resonerende boventonen. Met behulp van de computers van het IRCAM konden de boventonen van een klank zichtbaar gemaakt worden. De spectralisten bouwden op basis van zo'n spectrum nieuwe klanken op door het spectrum te manipuleren - bijvoorbeeld door boventonen weg te laten of zich te richten op een klein gedeelte van het spectrum - en kwamen zo tot nieuwe muzikale structuren.

Tristan Murail, dit jaar zesenzeventig geworden, is de *grand maître* van het spectralisme. Zijn poëtisch verhalende muziek gaat over subtiele transformaties in de klank en in de kleur. Er zijn geen traditionele melodieën, al zijn er soms wel uit het spectrum afgeleide melodische gestes of gebroken akkoorden die een melodische beweging hebben. Zonder de zwaartekracht van de tonaliteit of de richting van een melodie lijken zijn werken gewichtloos te zweven; als een mysterieus resonerende klankwolk waarin steeds andere kleuren opflakkeren.

### CLAUDE DEBUSSY

#### IMAGES

Zeventig jaar voor Murail was er in Frankrijk al een componist die op een nieuwe manier naar melodie, harmonie, tonaliteit en klank luisterde. Claude Debussy's oeuvre gaat meer over klank, kleur en sfeer dan over melodie. *Quelques aspects de 'Nous n'irons plus au bois' parce qu'il fait un temps insupportable* (enige aspecten van 'we gaan niet meer naar het bos' omdat het zulk slecht weer is) is nog relatief traditioneel van opzet. Debussy citeert vrolijk ironisch het kinderliedje *We gaan niet meer naar het bos*, maar na een plotseling als een fontein opspuitende guirlande van noten slaat de stemming om. In het middengedeelte is er een karakteristiek zwevende passage waarin de klank en de kleur het van de melodie

winnen. In het bekendere *Reflets dans l'eau* is er nauwelijks meer melodie, verdwijnt de tonale richting uit de muziek en zweven veelal uit parallelle kwarten en kwinten opgebouwde harmonieën voorbij. Ze schilderen als vaker bij Debussy de gang van het water - snel, en langzaam stromend, zich verbredend en terugkerend in rust - waarin reflecties geheimzinnig oplichten.

## TRISTAN MURAIL

### SALOU DANS L'EAU

Tristan Murail bedoelde *Camoux dans l'eau* (*Kiezels in het water*) als een hommage aan Debussy.

De samenklanken van Murail zijn anders dan die van Debussy, al zit die hang naar kwart- en kwintharmonieën er wel in, maar in de ontwikkeling van het stuk, het verglijdende karakter en in de contouren van de melodische beweging refereert het aan Debussy's *Reflets dans l'eau*. De sfeer van Debussy's muziek en de typerende resonanties van Murails werk voegen zich samen in iets nieuws dat toch op een oude impressionistische manier een portret van water in muziek oproept.

## OLIVIER MESSIAEN

### PRÉLUDE

Olivier Messiaen was Murails leraar en ook Messiaen was een kleurencomponist. Een man die akkoorden als specifieke kleuren ervoer, gefascineerd was door veelkleurige vogelzang en die door zijn achtergrond als organist dacht in registraties - kleurgroepen waarin de boventoonreeks een belangrijke rol speelde. De *Prélude* uit 1964 is een staalkaart van alle elementen die Messiaens oeuvre tekenden. Zijn diep beleefde katholicisme klinkt door in de majestueuze openingsakkoorden die als op een orgel in open akkoorden resoneren, daarna volgen referenties aan vogelzang, virtuoze atonale fragmenten en dissonante uitwerkingen van de opening, waarna het stuk weer teruggrijpt naar zijn begin.

## TRISTAN MURAIL

### MÉMORIAL

*Mémorial* is de meest abstracte van de vier Murail-composities die vanavond zijn te horen. Toch is ook dit werk een in wezen impressionistische muzikale verklanking van een beeld uit de werkelijkheid. Het is een in muziek gestolde versie van het holocaustmonument in Berlijn dat bestaat uit 2710 betonblokken van verschillende grootte die in een enorm carré kaal, onverbiddelijk en onbevattelijk groot de Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog herdenken. Murail laat in zijn herdenkingsmuziek een reeks gelijkvormige akkoorden in een structuur verdichten en uitbreiden op een manier die naar de opstelling van de betonblokken van het monument verwijst. Het karakter van het stuk is monumentaal, maar het is moeilijk om iets van de dood te horen in het betoverende resoneren van de strak geciseleerde samenklanken die als een koele sterrennevel verschijnen en weer oplossen in eeuwige rust.

## FRANÇOIS COUPERIN

### LE ROSSIGNOL EN AMOUR

François Couperins *Le Rossignol en amour* is een lofzang op het kwinkeleren van de nachtegaal. De ontroerende schoonheid van uitbundig zingende vogels is al eeuwenlang een bron van inspiratie voor componisten. Couperin verwerkte dat in een elegant, maar strak gereguleerd stukje klavecimbelmuziek, waarin de trillers met vogels in verband te brengen zijn, maar dat niet specifiek de gedachte aan een nachtegaal oproept.

## TRISTAN MURAIL

### LE ROSSIGNOL EN AMOUR

Murail woont op het platteland en elk jaar in mei wordt zijn tuin overspoeld door paarlustige nachtegalen. In 2019 zong een mannetje een maand lang dag en nacht en dat inspireerde tot een vogelmuziek. Murail abstraheerde de zang van de nachtegaal tot losse elementen via een computeranalyse. Die onderdelen bewerkte hij en hun transformaties, verdichtingen en andere permutaties werden de bouwstenen voor zijn stuk. De zang van de nachtegaal is zeer gevarieerd - soms ook grappig, vindt Murail - en dat kleurrijke karakter heeft *Le Rossignol en amour* ook. Afgezien van de titel is er geen overeenkomst met de muziek van Couperin.

**JOHN LUTHER ADAMS  
COLD MOUNTAIN**

John Luther Adams' *Cold Mountain* is een totaal verstild stuk muziek, geïnspireerd op de meest majestueuze berglandschappen ter wereld. "Nadat de noten zijn gespeeld, ontvouwt zich door het pedaalgebruik een geheel nieuwe klankwereld. Sluit je ogen en waan je op de ijzige en onherbergzame bergtoppen van Alaska."

**KAREN TANAKA  
CRYSTALLINE II**

Karen Tanaka is een leerlinge van Murail en haar *Crystalline II* is een typerend voorbeeld van het klankbeeld dat het gebruik van spectrale technieken kan opleveren. Het stuk is opgebouwd uit arpeggio's (akkoordbrekingen) die resoneren als het akoestische equivalent van het helder oplichtende kristallen. Het stuk draait om de manier waarop vanuit herhaalde stilstaande arpeggio's bewegingen omhoog of omlaag ontstaan en hoe de akkoordbrekingen uitzetten en inkrimpen; het gaat om hoe de klank van de piano in lange brede resonanties uitklinkt in een statische spel dat toch constant van kleur verschiet.

**FRANZ LISZT  
LES JEUX D'EAUX À LA VILLA D'ESTE**

Van Tanaka's kristallen naar Liszt impressie van de watervallen bij de Italiaanse Villa d'Este vijftientig kilometer onder Rome is niet eens zo'n grote stap. Liszts water stroomt in een tonale bedding en al snel doemt er een melodie in op, maar het idee van een constante stroom is niet heel anders dan bij Tanaka. Ook Liszt is in dit stuk vooral geïnteresseerd in de sonoriteit van de piano, wellicht dat de melodie daarom wat minder sterk is. Hij schreef een stroom van virtuoze klankbrekingen en watervlugge figuraties om de fantastische waterwerken te verbeelden die over de terrassen van de villa stromen.

## TRISTAN MURAIL

### RÉSURGENCE

Niet ver van Murails huis bevindt zich de plek waar de ondergronds stromende rivier de Sorgue spectaculair uit de grond welt. Murail beschrijft het als 'een enorme watermassa die plots uit grond rijst, het lijkt overal vandaan te komen, er zijn draaikolken, waternevels, een kleine Niagara in de Franse provincie'. In *Résurgence* probeerde hij de turbulentie, de schuimende waterwolken en het iriserende licht dat daarin reflecteert in muziek te vangen. Liszts watervalmuziek wordt nergens geciteerd, maar Murail dacht er wel aan terug en in de virtuositeit van de pianistiek is er een echo van Liszt.

## CHARLES KOECHLIN

### LES HEURES PERSANES

Met Charles Koechlin keert het recital terug naar zijn vertrek vanuit Debussy. Koechlin was vijf jaar jonger dan Debussy, maar hij leefde ruim dertig jaar langer. Hij stierf in 1950, drieëntachtig jaar oud. *Les heures persanes* heeft vele raakvlakken met Debussy's muziek, maar Koechlins klankimpressies van reisverhalen door Iran - in Koechlins dagen nog het exotisch sprookjesachtige Perzië - gaan verder in het verzelfstandigen van de klank en zijn ook dissonanter. De twee deeltjes uit zijn Perzisch reisverhaal zijn vrijwel melodieloos uit gebroken akkoorden en toonladderachtige figuraties opgebouwd. Ze laten de tonale zwaartekracht grotendeels achter zich.

*De toelichting bij het programma is grotendeels geschreven door Roeland Hazendonk  
Met dank aan Muziekgebouw aan het IJ*



## COMPONISTEN

### CLAUDE DEBUSSY



Claude Debussy (1862 - 1918) kon mede dankzij de steun van de schoonmoeder van de dichter Paul Verlaine en later Tsjajkovski's weldoenster Nadjezjda von Meck uitgroeien tot een uitstekend pianist en een vernieuwend componist. Debussy vond zijn taal en vorm vooral nadat hij tijdens de Wereldtentoonstelling in Parijs in 1889 veel Spaanse muziek en de Javaanse gamelan had gehoord. Hoewel Debussy vanwege zijn suggestieve werk vaak in één adem genoemd wordt met het impressionisme waren zijn vroegste inspiratiebronnen vooral de mystieke en mysterieuze literatuur. Om de sfeer van die werken te benaderen, schreef hij in een welhaast vrij improvisatorische vorm en bediende hij zich van een 'zwevende' tonaliteit. Met werken als *Prélude à l'après-midi d'un faune*, *La mer*, *Ibéria*, de opera *Pelléas et Mélisande* en pianowerken als de *Préludes* en de *Études* was en is hij van blijvende invloed op het westerse componeren.

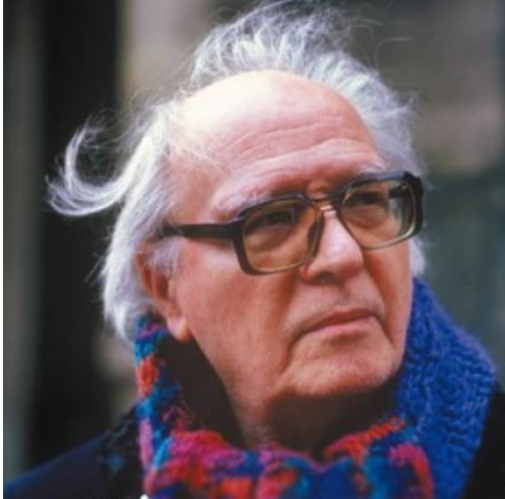
### TRISTAN MURAIL



De Franse componist Tristan Murail (1947) geldt als een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de spectrale compositietechniek. Murail studeerde aanvankelijk economie, oosterse talen en politiek. Uiteindelijk won de roep van de muziek en van 1967 tot 1972 studeerde hij bij Olivier Messiaen aan het Parijse conservatorium. Tussen 1971 en 1973 verbleef hij als gast in de Villa Medici te Rome, waar hij Giacinto Scelsi ontmoette. In 1973 was hij medeoprichter van het ensemble l'itinéraire, waarin hij allerlei soorten toetsinstrumenten bespeelde. Hij specialiseerde zich onder andere in computermuziek en gaf les aan het Parijse Conservatorium en aan het IRCAM waar hij meewerkte aan de ontwikkeling van de patchworkcompositie- software. Hij woonde

langere tijd in de Verenigde Staten, waar hij compositie doceerde aan de Columbia University. Eind 2010 verhuisde hij terug naar Frankrijk.

## OLIVIER MESSIAEN



De Franse organist, pianist en componist Olivier Messiaen (1908 - 1992) komt uit een creatief nest. Zijn ouders stimuleerden het muzikale talent van hun zoon en Messiaen begon daardoor al jong met componeren. Op elfjarige leeftijd studeerde hij aan het conservatorium van Parijs bij onder anderen Marcel Dupré en Paul Dukas. Toen hij 22 jaar was kreeg hij een aanstelling als

organist-titulair van de Église de la Sainte-Trinité in Parijs, een post die hij tot aan zijn dood bekleedde. Vanaf 1942 trok hij als docent compositie aan het Conservatoire National Supérieur de Paris vele componisten aan met zijn fameuze analyseklas. Naast Murail behoorden Pierre Boulez, Iannis Xenakis, Karlheinz Stockhausen, George Benjamin, Toru Takemitsu en Ton de Leeuw tot zijn leerlingen. Door zijn composities, zijn compositiesysteem vastgelegd in het boek *Technique de mon langage musical* en zijn veertigjarige docentencarrière geldt hij als een van de meest invloedrijke figuren uit de recente muziekgeschiedenis.

## FRANÇOIS COUPERIN



François Couperin (1668 - 1733) was een Frans componist, organist en klavecijnist. Hij kreeg al vroeg muziekles van zijn vader. In 1685 werd hij organist in St. Gervais. Hij kreeg vier kinderen; één dochter werd organiste en zijn andere dochter klavecijniste en pedagoge. Zijn muziek was erg populair aan het Franse hof en hij kreeg ook bekendheid in andere landen; Johann

Sebastian Bach heeft zijn werk grondig bestudeerd. Na het verlies van zijn twee zonen trok Couperin zich in 1723 terug uit het muziekleven.

## JOHN LUTHER ADAMS



John Luther Adams (1953) is een Amerikaanse componist wiens muziek is geïnspireerd door de natuur, vooral de landschappen van Alaska, waar hij van 1978 tot 2014 woonde. Als tiener speelde hij als drummer al in rockbands en later studeerde hij bij het California Institute of the Arts bij James Tenney en Leonard Stein. Na zijn afstuderen in 1973 werkte in de milieubescherming en via dit werk reisde hij voor het eerst naar Alaska. Momenteel verdeelt hij zijn tijd tussen New York en de Sonora-

woestijn in Mexico, hoewel zijn tijd in Alaska nog steeds een prominente invloed op zijn muziek heeft. Het compositiewerk van Adams omvat vele genres en media. Zelf heeft Adams zijn muziek omschreven als: “... diep beïnvloed door de natuurlijke wereld en een sterk gevoel van plaats. Door langdurig te luisteren naar de subtiele resonanties van de noordelijke soundscape hoop ik het territorium van de sonische geografie te verkennen - dat gebied tussen plaatsen en cultuur... tussen milieu en verbeelding”.

## KAREN TANAKA

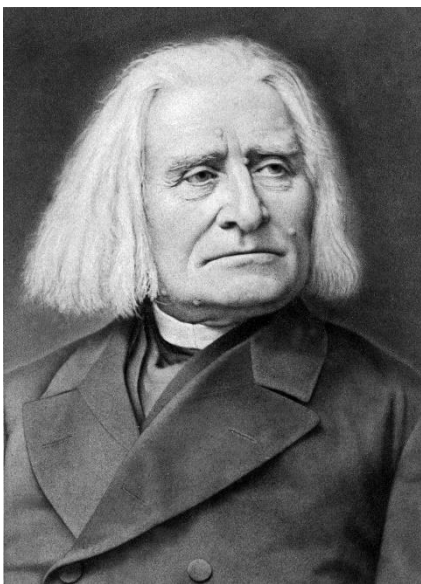


Karen Tanaka is geboren in Tokio en had als kind al piano- en compositielessen. Na haar studie compositie aan de Toho Gakuen School of Music verhuisde ze in 1986 naar Parijs, waar ze met behulp van een studiebeurs van de Franse regering kon studeren bij Tristan Murail.

Tanaka werkte ook bij IRCAM, het Institut de recherche et coordination

acoustique/musique. In 1987 ontving ze de Gaudeamusprijs voor haar pianoconcert *Anamorphose*. In 1998 werd ze aangesteld als artistiek mededirecteur van het Yatsugatake Kogen Music Festival. In 2012 werd ze geselecteerd als fellow voor het Composers Lab van het Sundance Institute en in 2016 orkestreerde ze voor de BBC tv-serie *Planet Earth*. Karen Tanaka woont in Los Angeles en doceert compositie aan het California Institute of the Arts.

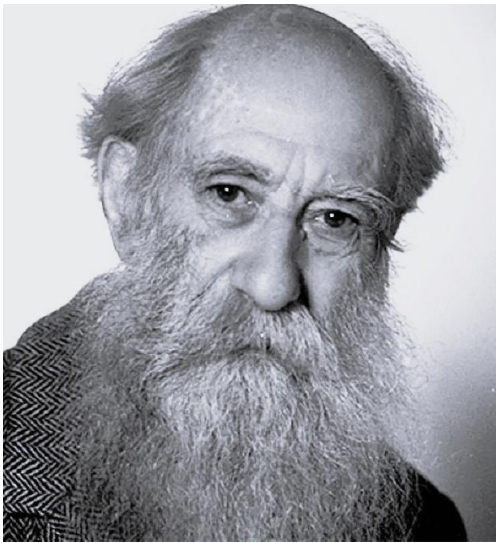
## FRANZ LISZT



Franz Liszt (1811 - 1886) groeide in de eerste helft van de negentiende eeuw uit tot een van de grootste pianovirtuozen van zijn tijd. Aan het einde van de jaren veertig van de negentiende eeuw beëindigde hij zijn solocarrière en accepteerde hij een aanstelling in Weimar als *Kapellmeister* om zich zo veel mogelijk aan het componeren te kunnen wijden. Liszt bracht de pianotechniek in de eerste helft van de negentiende eeuw tot grote virtuoze hoogten en was een van de eersten die het begrip pianorecital in het

leven riep. Als componist staat hij te boek als de man die het symfonisch gedicht vorm en bestaansrecht gaf en als de avonturier die vooral in zijn laatste werken harmonisch nog een paar stappen verder ging dan zijn goede vriend en schoonzoon Richard Wagner. Daarmee deed hij de romantische harmonie, en in het verlengde daarvan de tonaliteit, in zijn voegen kraken.

## CHARLES KOECHLIN



Charles Koechlin (1867 - 1950) was een Franse componist en leraar die een grote invloed had op zijn eigen en jongere generaties Franse componisten. Als kind wilde Koechlin astronoom worden en ging in 1887 eerst naar de befaamde École Polytechnique voordat hij in 1889 begon op het Parijse Conservatoire national supérieur de musique. Daar studeerde hij bij Jules Massenet, Gabriel Fauré en André Gédalge en

experimenteerde hij met polytonaliteit (het gebruik van twee of meer toonaarden tegelijk), atonaliteit en serialisme. Veel van zijn muziek doet sterk denken aan muziek geschreven in de middeleeuwse modi. Zijn geschriften omvatten verhandelingen over modale polyfonie, harmonie en orkestratie, en een essay over polytonale en atonale muziek. Zijn omvangrijke *Traité de l'orchestration* in vier boekdelen toont hem als onderzoeker van de orkestklank. Met Maurice Ravel en Florent Schmitt stichtte hij de Société Musicale Indépendante ter bevordering van de eigentijdse muziek. Zijn werken variëren van liederen, pianowerken en kamermuziek tot symfonische en koorwerken, filmmuziek en ballet.

## **VOLGENDE CONCERTEN**

Vrijdag 5 januari 2024, 20.15 uur

**Astori Amsterdam** (zang, accordeon, viool en contrabas)

*Nieuwjaarsconcert met Argentijnse liedjes en tango's*

Vrijdag 26 januari 2024, 20.15 uur

**Daria van den Bercken** (piano)

*Händel, Beethoven, Rachmaninov, Liszt, Debussy, Rzewski, Couperin, Boulanger*

Zaterdag 10 februari 2024, 14.30 uur

**Epos Ensemble**

*Familievoorstelling 'Boutje van de Rommelberg'*

Vrijdag 1 maart 2024, 20.15 uur

**Nieuw Amsterdams Klarinet Kwartet**

*Zwanenkraker mét een wijnproeverij*

Vrijdag 22 maart 2024, 20.15 uur

**Pianokwartet Corneille**

*Mahler, Mozart, Brahms*

Vrijdag 19 april 2024, 20.15 uur

**Merel Vercammen & Dina Ivanova** (viool en piano)

*Grieg, Debussy, Brahms*

*Bezoek de website voor informatie over alle concerten*

*[www.westvest90.nl](http://www.westvest90.nl)*

*Volg Westvest90 ook op Facebook*



De concertserie wordt mede mogelijk gemaakt door



schiedam

*Elise Mathilde*



Orlanda **Goban**



Piano's Maene verzorgt het onderhoud aan de Steinway & Sons concert-vleugel evenals het stemmen daarvan tijdens de concerten